

Gebruikers onderzoek buitenland: vertalers van Nederlandse literatuur in andere talen

uitgevoerd door IVA Onderwijs, mei-juli 2014

2	Inleiding
4	Informatieverstrekking
6	Subsidiemogelijkheden
7	Activiteiten en programma's
10	Vertalershuis Amsterdam
11	Werking Letterenfonds binnen het internationale literair bedrijf
12	Samenvatting
12	Bijlage 1
13	Summary

Gebruikersonderzoek buitenland: literair vertalers

Inleiding

Begin 2013 heeft onderzoeksbureau IVA Onderwijs in opdracht van het Nederlands Letterenfonds een onderzoek uitgevoerd naar de tevredenheid van gebruikers van het Nederlands Letterenfonds. De enquête richtte zich op de 'gebruikers' binnenland: schrijvers en literair vertalers in het Nederlands, de Nederlandse uitgevers en de adviseurs betrokken bij de 'binnenlandse' subsidieregelingen. De resultaten van dit onderzoek zijn gepubliceerd op de website van het Letterenfonds, in de publicatie *Gebruikersonderzoek 2009-2012*.

In aanvulling hierop is mei 2014 een enquête uitgegaan naar de buitenlandse uitgevers (Engelstalig) en naar de goedgekeurde vertalers¹ van Nederlandse literatuur in andere talen. De uitvoering lag wederom bij het onafhankelijke onderzoeksbureau IVA Onderwijs. In dit verslag vindt u de uitkomsten van de enquête onder de goedgekeurde vertalers van Nederlandse literatuur in andere talen. De uitkomsten van het onderzoek onder buitenlandse uitgevers zijn separaat gepubliceerd.

Opzet enquêtes

Onderzocht is de mate van bekendheid met en waardering voor de **communicatie**, de verschillende **subsidie-regelingen** en de **programma's en activiteiten** van het Letterenfonds. Daarnaast is onderzocht in hoeverre de respondenten belang hechten aan de regelingen en de activiteiten en, meer in het algemeen, hoe men de **rol van het fonds** ziet **binnen het (internationale) literair bedrijf**.

De uitgeversenquête en de vertalersenquête waren verschillend van aard; beide groepen zijn alleen bevestigd op informatiebronnen, regelingen en activiteiten die daadwerkelijk op hen gericht zijn of waarbij zij een (in) direct belang hebben. Voor vertalers uit het Nederlands hebben de regelingen voor schrijvers en beurzen zoals die bestaan voor literair vertalers *in* het Nederlands geen importantie. In de vertalersenquête zijn vooral instrumenten van het Letterenfonds bevestigd die worden ingezet voor promotie in het buitenland en deskundigheidsbevorderende activiteiten die zijn gericht op vertalers uit het Nederlands. Ook instrumenten om de aandacht voor de vertaler te vergroten, zoals Vertaalprijzen, zijn in de enquête betrokken. Daarnaast is specifiek gevraagd naar de bevindingen over het Vertalershuis Amsterdam. Het Vertalershuis biedt vertalers uit het Nederlands de mogelijkheid enkele weken in Nederland te werken en ontplooit activiteiten, zoals vertaalcursussen, die specifiek op deze groep gericht zijn.

¹ Het Nederlands Letterenfonds verstrekt subsidies aan buitenlandse uitgevers voor vertalingen van Nederlandse literatuur in alle genres op voorwaarde dat de beoogde vertaler op de zogenaamde List of Approved Translators staat. Als dit niet het geval is, kan een proefvertaling worden beoordeeld. Plaatsing op de lijst volgt indien de beoordeling positief is.

Bij de vragen over informatiekanalen, regelingen of activiteiten van het fonds werd eerst gevraagd naar de bekendheid. Alleen als een respondent aangaf bekend te zijn met een onderdeel, is gevraagd naar waardering voor het belang en de tevredenheid. Bij de gemiddelde waarderingsscores gaat het steeds om een waardering op een schaal van 1 tot 5. Er waren drie varianten op deze schaal:

1=zeer ontevreden, 2=ontevreden, 3=ontevreden noch tevreden, 4=tevreden, 5=zeer tevreden.
1=zeer onbelangrijk, 2=onbelangrijk, 3=onbelangrijk noch belangrijk, 4=belangrijk, 5=zeer belangrijk.
1=helemaal oneens, 2=oneens, 3=oneens noch eens, 4=eens, 5=helemaal eens.

Doelgroep

De enquête is per e-mail verzonden aan 404 vertalers van Nederlandse literatuur in andere talen. Dit zijn vertalers die goedgekeurd zijn door het Letterenfonds en die daarmee in aanmerking komen voor (door het Letterenfonds ondersteunde) vertaalopdrachten van buitenlandse uitgevers. Het Letterenfonds heeft ook contact met vertalers die 'in opleiding' zijn, maar nog onvoldoende gekwalificeerd om in aanmerking te komen voor opdrachten van buitenlandse uitgevers. Deze vertalers ontvingen geen uitnodiging om aan het gebruikersonderzoek deel te nemen.

Overigens is de beroepspraktijk van vertalers uit het Nederlands betrekkelijk heterogeen: tussen verschillende taalgebieden (maar ook: tussen genres) kunnen grote verschillen bestaan in de mogelijkheid om opdrachten en inkomsten te verwerven.

Het Letterenfonds heeft in de regel geen directe subsidie-relatie met deze groep respondenten. Die is er wel met de buitenlandse uitgever die op voorwaarden een bijdrage kan ontvangen in de vertaalkosten (translation grants); deze voorwaarden hebben betrekking op het vertaalhonorarium, de professionaliteit van de aanvragende uitgeverij en de literaire (vertaal)kwaliteit. De groep literair vertalers is echter evident van groot belang voor de ontsluiting van de Nederlandse literatuur en ook spelen zij vaak een belangrijke rol in de promotie ervan. Zij stellen boeken voor aan buitenlandse uitgevers en zijn betrokken bij promotie-activiteiten van het Letterenfonds. Nederlandse auteurs en hun uitgevers kunnen zonder deze gekwalificeerde vertalers niet de grens over.

Het Letterenfonds is sterk betrokken bij de opleiding en deskundigheidsbevordering van zowel beginnende als meer ervaren vertalers uit het Nederlands: via de jaarlijkse Vertaaldagen, via workshops en mentoraten, en door cursussen (in het land van herkomst of in Nederland) aan te bieden waarvoor ook vertalers worden geselecteerd. Het Vertalershuis Amsterdam, een semi-zelfstandig onderdeel van het Nederlands Letterenfonds, coördineert tal van activiteiten voor vertalers en biedt zelf ook onderdak aan vertalers waardoor zij in Nederland enige tijd aan hun boekvertaling kunnen werken. Met vertaalprijzen wordt hun ambassadeursrol – ook in het buitenland – belicht. Op de jaarlijkse Vertaaldagen zijn ook zij vertegenwoordigd. Het is kortom een groep waarmee het fonds op vele manieren relaties onderhoudt en een beroepsgroep die erg belangrijk is voor de promotie en publicatie van Nederlandse literatuur in het buitenland.

Respons

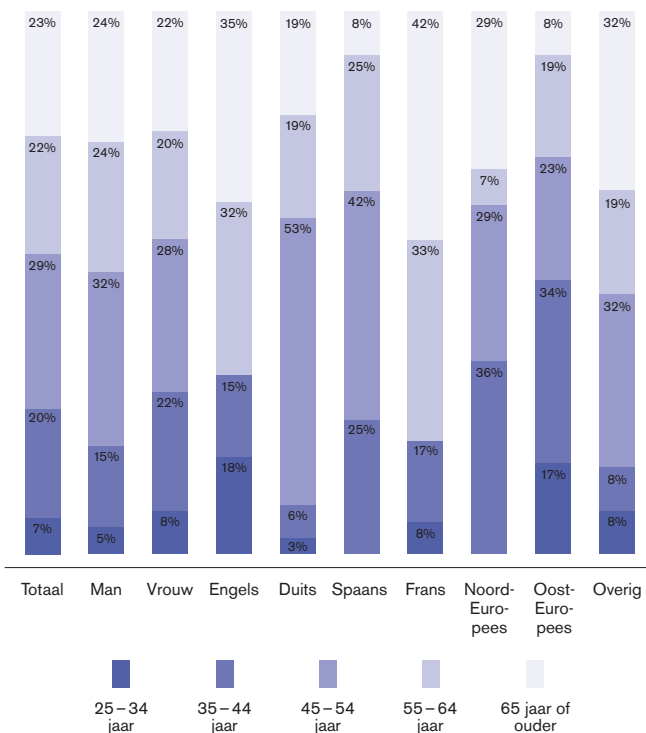
Mei 2014 ontvingen **404 vertalers** van Nederlandse literatuur per e-mail een uitnodiging om deel te nemen aan het gebruikersonderzoek van het Letterenfonds. Bijna de helft van deze groep, 194 vertalers, vulde de vragenlijst in. Een hoge respons – 48% – waaruit een grote mate van betrokkenheid bij het Nederlands Letterenfonds blijkt. Ook van de mogelijkheid **open antwoorden** te geven is ruim gebruik gemaakt: ruim 50 procent van de vertalers noteerde een kritiekpunt, compliment of suggestie. Vanuit de verschillende taalgebieden werden in gelijke mate suggesties voor verbetering gedaan.

Onder de 194 respondenten waren vertalers in 32 verschillende talen, in bijlage 1 (op p. 12) vindt u een overzicht van deze talen (en de wijze waarop ze zijn ingedeeld in verschillende taalgebieden: Oost-Europees, Noord-Europees, Overig). Daarbinnen vormden vertalers in het Engels (18%) en Duits (16%) de grootste groep; gevolgd door vertalers Frans (6%), Spaans (6%), Hongaars (5%) en Italiaans (4%). Deze verhoudingen komen in grote lijnen overeen met de samenstelling van de uitgenodigde populatie vertalers.

Tabel 1a biedt een overzicht van de kenmerken van de respondenten. Onder hen waren meer vrouwen dan mannen (68% resp. 32%). Dit komt exact overeen met de samenstelling van de populatie.

De leeftijd van de respondenten is relatief hoog: 45% is 55 jaar of ouder (waarvan 23% 65+). Overigens lag het 55plus-percentage onder vertalers *in* het Nederlands ook relatief hoog; in het *Gebruikersonderzoek 2009-2012* viel 55% in deze leeftijdscategorie, daarvan was 16% 65+.

Tabel 1b: Leeftijd naar geslacht en taalgebied

Tabel 1a: Kenmerken populatie en respondenten

Geslacht	Populatie		Respons	
	N*	%	N	%
Man	156	32	62	32
Vrouw	317	68	132	68
Totaal	473	100	194	100
Leeftijd	N	%	N	%
	Niet bekend		Niet bekend	
25-34 jaar			13	7
35-44 jaar			38	20
45-54 jaar			57	29
55-64 jaar			42	22
65 jaar of ouder			44	23
Totaal			194	100
Taal	N	%	N	%
Engels	50	11	34	18
Duits	80	17	32	16
Spaans	26	5	12	6
Frans	41	9	12	6
Noord-Europees	31	7	14	7
Oost-Europees	80	17	53	27
Overig	165	34	37	19
Totaal	473	100	194	100

* Van de 473 verstuurde uitnodigingen, bleek het mailadres van 69 vertalers niet correct; 404 vertalers hebben de uitnodiging ontvangen.

De vertalers Engels en Frans blijken significant ouder te zijn (respectievelijk 67% en 75% boven de 55 jaar) dan bijvoorbeeld vertalers Duits (38%). Onder de vertalers in Oost-Europese talen ligt de gemiddelde leeftijd het laagst en is het percentage vertalers onder de 34 jaar verreweg het hoogst (17%).

Mogelijk vormen de lage verdiensten een verklaring voor de relatieve oververtegenwoordiging van ouderen en vrouwen in de beroepsgroep. Ook kan het voor bepaalde taalgebieden lastig zijn om als jonge vertaler opdrachten te verwerven – met name in taalgebieden en genres waar voldoende andere ervaren vertalers met een netwerk actief zijn.

Informatieverstrekking

Onder het kopje 'algemene informatieverstrekking' is de mate van bekendheid met en waardering voor de communicatie onderzocht – van website, nieuwsbrieven en buitenlandbrochures tot het contact met de medewerkers.

Website en digitale nieuwsbrief

Ruim 77 procent van de respondenten had de tweetalige website www.letterenfonds.nl in het afgelopen half jaar bezocht. Die score ligt hoger dan bij de Nederlandse schrijvers en vertalers (ruim 70%) en bij de buitenlandse uitgevers (58%); blijkbaar is de website een belangrijke informatiebron voor de vertalers uit het Nederlands waarvan de meerderheid in het buitenland woont. De oudere vertalers bezoeken de website het minst: 57% in het afgelopen half jaar. De website wordt gemiddeld beoordeeld met een 3,9 (op een schaal van 1 tot 5). Bezoekers van de website zijn het meest tevreden over de kwaliteit van de informatie (4,1) en de nieuwsberichten (4,0), en in mindere mate over de zoekmogelijkheden en de overzichtelijkheid (3,6 resp. 3,7). De waardering ligt over het algemeen hoger dan in het *Gebruikersonderzoek 2009-2012* (de gemiddelde waardering van de website lag toen op een 3,6). Mogelijk wordt deze stijging veroorzaakt door de verbeteringen die in de tussentijd in de website zijn aangebracht.

Ruim twee derde van de respondenten kent de maandelijkse Nederlandstalige digitale nieuwsbrief (waarin o.a. de belangrijkste nieuwsberichten worden uitgelicht); deze wordt net als de website gemiddeld met een 3,9 gewaardeerd. De vertalers Frans zijn hierover iets minder tevreden: 3,5; terwijl de vertalers Duits er juist tevreden over zijn: 4,0.

Vertalingendatabase.nl

De Vertalingendatabase die op de website te vinden is, en i.s.m. het Vlaams Fonds voor de Letteren wordt onderhouden, geeft een zo volledig mogelijk overzicht van alle vertalingen van Nederlandstalige literaire boeken in andere talen. Er kan op auteur, vertaler, titel, taal, genre en uitgeverij worden gezocht, maar ook op jaar of periode van publicatie. Ook titels in voorbereiding zijn in de database opgenomen. De vertalers waarderen de vertalingendatabase gemiddeld met een 3,9 (waarbij 72% een 4,0 of hoger geeft).

De informatie over schrijvers en hun werk op de website van het Letterenfonds wordt eveneens gemiddeld met een 3,9 gewaardeerd (waarbij 81% van de respondenten een 4,0 of hoger geeft).

Buitenlandbrochures en digitale

Highlights-nieuwsbrief

Via de buitenlandbrochures, zoals *10 Books from Holland*, *Quality Non-Fiction from Holland*, *Children's Books from Holland*, *Panorama Holland* of *Dutch Classics*, wordt Nederlandse literatuur onder de aandacht gebracht van buitenlandse uitgevers; onder meer via de belangrijkste internationale boekenbeurzen. De inhoud van de brochures wordt via de Engelstalige Highlights-nieuwsbrief per mail breder verspreid.

Zo'n driekwart (73%) van de vertalers is op de hoogte van het bestaan van deze brochures; onder de vertalers Duits ligt dit percentage zelfs op 97%. De buitenlandbrochures scoren ook hoog qua tevredenheid: gemiddeld een 4,0. Vertalers Frans zijn het minst tevreden: 3,4.

De Engelstalige Highlights-nieuwsbrief blijkt minder bekend (28%); deze nieuwsbrief wordt gemiddeld met een 3,7 gewaardeerd.

Andere vormen van informatieverstrekking:

Schreef en social media

Het (halfjaarlijkse) papieren tijdschrift *Schreef* is bij krap een kwart van de respondenten bekend (23%; waarvan 0% in de groep 25-34 jaar en 30% in de groep 65+) en wordt gemiddeld gewaardeerd met een 3,8. *Schreef* is als pdf op de website te lezen; het blad wordt alleen binnen Nederland en België per post verzonden, ook wordt het verspreid via de Vertaaldagen in Amsterdam.

De aanwezigheid van het Letterenfonds op sociale media, op Facebook en Twitter, is gemiddeld genomen minder bekend: resp. 29% en 11%. De vertalers die de Facebookpagina van het fonds kennen zijn hier tevreden over en waarderen dit gemiddeld met een 4,0. Bekendheid en waardering nemen toe naarmate de ondervraagde vertalers jonger zijn: in de groep 25-34 jaar is de Facebook-pagina het best bekend (62%) en hoog gewaardeerd (4,5); in de 65+-groep liggen bekendheid en waardering op 9% resp 3,5.

Opvallend is ook dat de Oost-Europese vertalers in grotere mate bekend zijn met de Facebookpagina van het Letterenfonds als bron van informatie: 42% is op de hoogte.

Tabel 2: Bekendheid en tevredenheid per vorm van informatieverstrekking naar taalgebied

	Totaal		Engels		Duits		Spaans		Frans		Noord-Europees		Oost-Europees		Overig	
	%	T	%	T	%	T	%	T	%	T	%	T	%	T	%	T
Website	77	3,9	82	3,9	88	3,9	75	3,7	75	3,9	57	4,0	53	4,0	70	3,7
De maandelijkse digitale nieuwsbrief	69	3,9	59	3,9	81	4,0	75	3,8	92	3,5	57	3,9	68	3,9	62	3,9
Het papieren tijdschrift <i>Schreef</i>	23	3,8	38	3,8	31	3,6	33	4,0	25	4,0	7	3,0	11	4,2	19	3,7
De brochures ter promotie van literatuur in het buitenland	73	4,0	85	3,9	97	4,0	75	3,8	83	3,4	71	4,2	60	4,1	57	4,2
De digitale Highlights-nieuwsbrieven waarin de informatie uit de buitenland brochures breder wordt gedeeld	28	3,7	32	3,8	38	3,8	25	3,7	17	3,5	29	4,0	28	3,6	19	3,7
De Facebookpagina van het Letterenfonds	29	4,0	29	3,9	22	4,3	8	5,0	17	3,5	29	3,8	42	4,0	30	3,8
Het Twitteraccount van het Letterenfonds	11	3,6	21	3,6	6	4,5	8	3,0	8	3,0	0	-	13	3,6	11	3,8

%=Percentage bekend met vorm van informatieverstrekking

NB Bij de website gaat het niet om het percentage dat bekend is met de website maar om het aantal respondenten dat de website daadwerkelijk recent heeft bezocht (77%).

T=Gemiddelde tevredenheid (schaal 1=zeer ontevreden ... 5=zeer tevreden)

Informatieverstrekking: algemeen

Circa 80% van de respondenten typeert de informatieverstrekking als actueel, relevant en deskundig. In cijfers: een 4,0 op een schaal van vijf.

Bij de respondenten/vertalers onder de 55 jaar ligt de gemiddelde waardering nog iets hoger (max 4,2).

Communicatie door medewerkers

Over de schriftelijke (e-mail) en mondelinge communicatie is men in hoge mate tevreden; deze wordt gemiddeld met een 4,4 resp. 4,6 beoordeeld. Vertalers Spaans en Oost-Europese talen zijn het meest tevreden, die in Noord-Europese talen het minst.

De vertalers vinden de medewerkers van het Letterenfonds efficiënt, servicegericht en deskundig. De gemiddelde score is hier gelijklopend aan die van het eerdere, binnenlandse gebruikersonderzoek: een 4,1. Vertalers Spaans (4,6) zijn het meest positief, de Noord-Europese vertalers het minst (3,8).

Opmerkingen en suggesties

Verschillende vertalers zien nog wel verbeterpunten in de informatieverstrekking, waarbij onder andere de vertalingendatabase wordt genoemd. Het fonds werkt aan een nieuwe (nog) gebruiksvriendelijkere opzet van de vertalingendatabase, die wordt gekoppeld aan het nieuwe databasesysteem. Zo zal de gehele titeldatabase van het Letterenfonds worden ontsloten, en zal ook de informatie over ondersteunde vertalingen in het Nederlands doorzoekbaar zijn.

Een aantal respondenten beveelt aan om meer op doelgroep of land gericht informatie te 'sturen'; bijvoorbeeld door vertalers Duits te voorzien van een nieuwsbericht over activiteiten van het fonds in Duitsland.

Verder suggereert een respondent om een jaarlijkse samenvatting van de Nederlandse titels die verschenen zijn in andere talen rond te sturen en om meer informatie aan vertalers te sturen over interessante nieuwe boeken die verschenen zijn. Ook wensen sommigen meer informatie over 'klassiekers'.

Een respondent typeert de manier van werken van de medewerkers van het Letterenfonds als "een helemaal geregelde, maar on-bureaucratische manier van denken en doen". Bij een enkele vertaler klinkt er lichte kritiek door, omdat er blijkbaar collega-vertalers zijn met slechte ervaringen bij het maken van proefvertalingen en de beoordeling daarvan.

Subsidiemogelijkheden

Vrijwel alle vertalers (91%) kennen de **translation grants**, die buitenlandse uitgevers de mogelijkheid biedt subsidie aan te vragen voor de vertaling van Nederlandse literatuur, en vinden deze regeling zeer belangrijk (99%; 4,8 gemiddeld). Een ruime meerderheid, 82%, is ook (zeer) tevreden over de uitvoering van deze regeling. Het taalgebied heeft geen invloed op de mate van belang of de tevredenheid. Wel zijn 65+vertalers gemiddeld minder tevreden dan hun jongere collega's.

De **beurzen** voor een verblijf in het **Vertalershuis Amsterdam** zijn bij de doelgroep goed bekend (89%) en voor hen van groot belang (4,6); ook de gemiddelde tevredenheid is relatief hoog (4,2). Vertalers in het Duits, Spaans en de Oost-Europese talen zijn het meest tevreden; vertalers Engels en Frans het minst (3,9). Ook hier zijn vertalers die jonger zijn dan 65 jaar gemiddeld tevredener dan hun 65+-collega's.

Onbekender is men met programma's die niet direct op de literair vertalers zijn gericht, zoals de internationale uitwisselingsmogelijkheden voor auteurs (33%), maar ook dit programma wordt belangrijk gevonden (4,4 gemiddeld). Qua tevredenheid scoort het iets lager: 3,9. Vertalers Duits zijn het minst bekend met deze mogelijkheid (19%), onder vertalers Spaans is de bekendheid veel hoger: 42%. (Een mogelijke verklaring voor dit feit is dat juist rondom twee Spaanse auteurs – Muñoz Molina en Carrasco, die beiden als writer in residence tijdelijk in Amsterdam woonden en werkten – een vertaalsymposium is georganiseerd.)

Opmerkingen en suggesties

Op de vraag naar mogelijke verbeterpunten is in grote mate gereageerd. Veel van de opmerkingen gaan over vertaalsubsidies, vertaaltarieven en de voorwaarden die daaraan verbonden zouden moeten worden (zoals dat de uitgever ook daadwerkelijk de vertaler betaalt). Ook het feit dat de subsidie pas achteraf, na publicatie aan de uitgever wordt betaald, raakt kennelijk de vertaler (hierbij werd een vergoeding in 2 termijnen voorgesteld, waarbij de vertaler ook een voorschot kan krijgen bij afsluiten van het contract). Ook zou men meer willen weten over minimumhonoraria (per land) en de tarieven die het fonds redelijk acht. Verder worden de lage verdiensten binnen de beroepsgroep regelmatig onrechtvaardig genoemd. Een respondent opperde dat het goed zou zijn als ook de vertaler op de hoogte is van het subsidiebedrag dat de uitgever ontvangt; dat kan helpen in de onderhandeling.

Een respondent/vertaler vraagt om ondersteuning bij het maken van deelvertalingen die nodig zijn om uitgevers te verleiden een bepaald boek uit te geven. Nu moeten vertalers dat risico vaak zelf nemen.

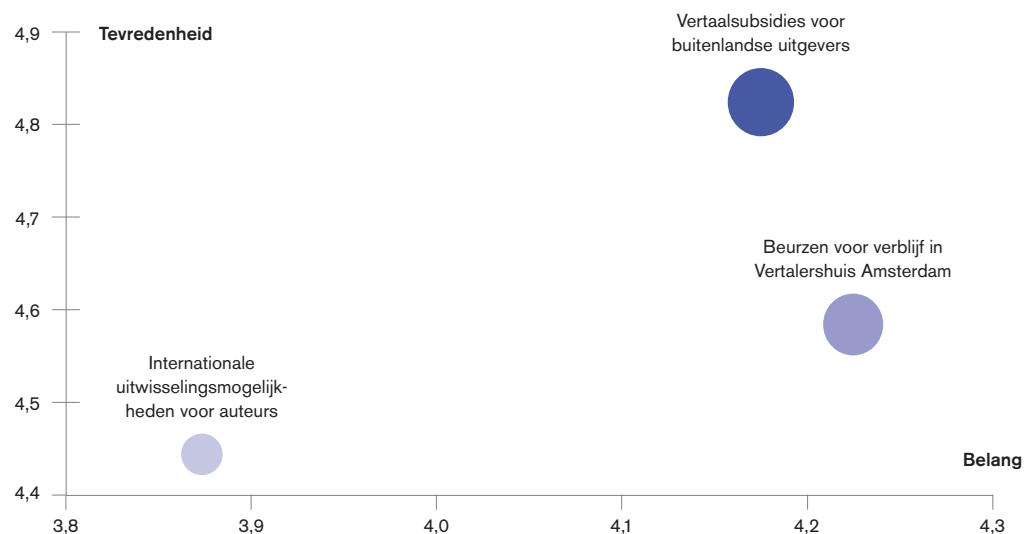
Verder wordt gesignaleerd dat het speerpuntenbeleid (het fonds werkt per periode met bepaalde prioriteitslanden, waar meer aandacht qua promotie-activiteiten e.d. naar toe gaat) ten koste gaat van aandacht in de breedte (voor de vele andere taalgebieden).

Ook wordt een productiesubsidie voor uitgevers als aanvullend instrument gewenst. In het verleden werd deze mogelijkheid incidenteel geboden bij bijzondere buitenlandse uitgaven; op aanwijzing van het ministerie van OCW is deze subsidie per 2013 komen te vervallen. Vanuit het Spaanse taalgebied is geopperd dat het fonds zou moeten zorgen voor follow-up, bijvoorbeeld door de buitenlandse uitgever te vragen tenminste voor een of twee besprekingen te zorgen in de pers en iets aan promotie te doen.

Verder merkte een respondent uit Oost-Europa op dat non-fictie werk breder in het buitenland zou kunnen worden ingezet door meer te letten op de behoeften van de ontvangende cultuur en minder op de literaire kwaliteiten van het werk.

Figuur 1: Bekendheid, mate van belang en tevredenheid per subsidieregeling (totaal alle vertalers)

De grootte van de cirkel geeft de mate van bekendheid aan.

Activiteiten en programma's gericht op vertalers en promotie van Nederlandse literatuur in het buitenland

De **cursussen voor vertalers** en andere deskundigheidsbevorderingsprogramma's zijn bij 71% van de respondenten bekend. De mate van bekendheid varieert per taalgebied: bij de vertalers in Noord-Europese talen zijn de cursussen het minst bekend (43%), onder vertalers Engels en Spaans het meest (85% en 83%).

Van de jongere vertalers (tot 45 jaar) is tweederde bekend met de cursussen en andere expertmeetings voor vertalers. De cursussen zijn primair gericht op het opleiden in en aanscherpen van de literaire vertaalvaardigheden van beginnende vertalers. In zijn algemeenheid worden de cursussen van groot belang geacht (4,6), vooral onder de vertalers onder 45 jaar oud (4,8), en men is er ook tevreden over: 4,1 gemiddeld, waarbij de waardering bij vertalers Spaans en Noord-Europees zeer hoog is (respectievelijk 4,5 en 4,7) en bij de Oost-Europese vertalers het laagst (3,9).

Tabel 3: Bekendheid, mate van belang en tevredenheid per activiteit / programma

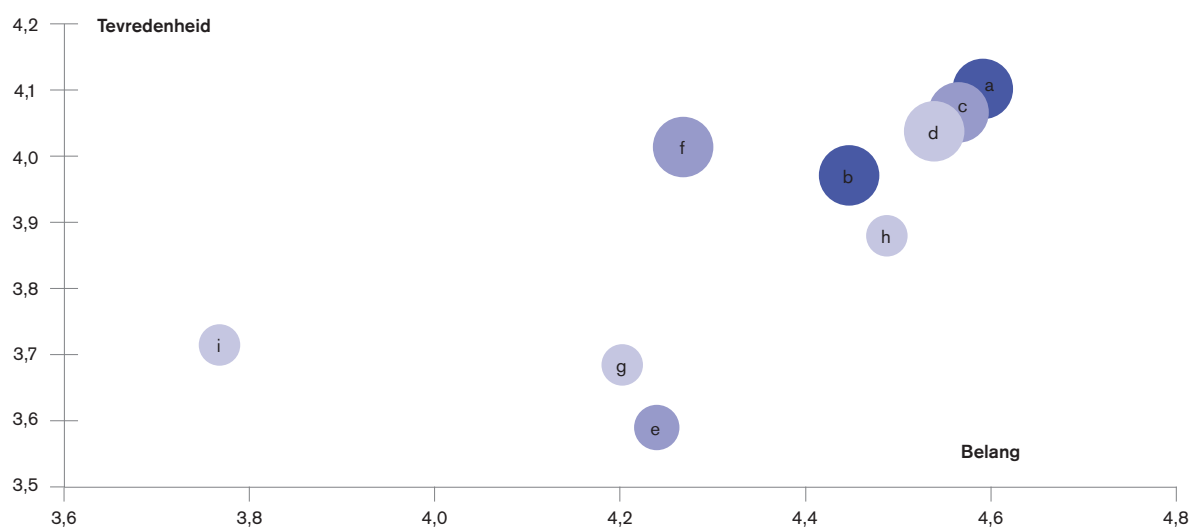
		%	B	T
a	Zomercursussen en andere expertmeetings voor vertalers uit het Nederlands	71	4,6	4,1
b	Vertaalprijzen voor literair vertalers in en uit het Nederlands	74	4,4	4,0
c	Vertegenwoordiging van het fonds op internationale boekenbeurzen	78	4,6	4,1
d	Deskundigheidsbevordering vertalers ism het Expertisecentrum Literair Vertalen en via het Vertalershuis	71	4,5	4,0
e	Schrijversprogramma buitenland	45	4,2	3,6
f	Jaarlijkse Literaire Vertaaldagen in Amsterdam	78	4,3	4,0
g	Bezoekersprogramma voor buitenlandse uitgevers (Visitors Programme)	36	4,2	3,7
h	Programma's die de zichtbaarheid van vertalers bevorderen	40	4,5	3,9
i	Schwob-website	36	3,8	3,7

%=Percentage bekend met activiteit / programma

B=Gemiddelde mate van belang (schaal 1=zeer onbelangrijk ... 5=zeer belangrijk)

T=Gemiddelde tevredenheid (schaal 1=zeer ontevreden ... 5=zeer tevreden)

Figuur 2: Bekendheid, mate van belang en tevredenheid per activiteit / programma

Zo'n driekwart (74%) van de ondervraagde vertalers kent de **vertaalprijzen** die het Letterenfonds tweejaarlijks uitreikt. Naast de Letterenfonds Vertaalprijs (een oeuverprijs die wordt uitgereikt op de Literaire Vertaaldagen) worden samen met het Vlaams Fonds eens in de twee jaar de Else Otten Übersetzerpreis, de Prix du Phares du Nord en de Vondel Translation Prize voor de beste vertaling in het Duits resp. Frans resp. Engels uitgereikt. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de vertaalprijzen het best bekend zijn onder vertalers in het Engels, Duits en Frans (90%; belang: 4,5).

In zijn algemeenheid scoort het belang van vertaalprijzen gemiddeld een 4,4, de tevredenheid 4,0. De impact van vertaalprijzen is voor vertalers blijkbaar hoog; het is een waardering voor het literair vertalerschap.

Dat het Letterenfonds op **internationale boekenbeurzen vertegenwoordigd** is weet een ruime meerderheid (78%) van de respondenten, waarbij vooral de vertalers Engels 91% (London Bookfair), Duits 91% (Frankfurter Buchmesse) en Spaans 92% (Feria Internacional del Libro de Buenos Aires) zeer goed op de hoogte zijn. Het belang wordt ook zeer hoog geacht: 4,6; qua tevredenheid scoort het een 4,1.

De **Literaire Vertaaldagen** die ieder jaar in Amsterdam worden georganiseerd zijn goed bekend (78%), waarbij vooral de oudere vertalers laten weten er mee bekend te zijn (86%). Bij de taalgebieden die verder weg liggen van Nederland (waardoor een bezoek hogere reis- en verblijfskosten met zich meebrengt) is de bekendheid

Tabel 4a: Bekendheid activiteiten / programma's naar leeftijd

	Totaal	25-34 jaar	35-44 jaar	45-54 jaar	55-64 jaar	65 jaar of ouder
	N=194	N=13	N=38	N=57	N=42	N=44
Zomercursussen en andere expertmeetings voor vertalers uit het Nederlands	71%	62%	68%	72%	76%	68%
Vertaalprijzen voor literair vertalers in en uit het Nederlands	74%	62%	79%	70%	76%	75%
Vertegenwoordiging van het fonds op internationale boekenbeurzen	78%	77%	76%	79%	83%	75%
Deskundigheidsbevordering vertalers ism het Expertisecentrum Literair Vertalen en via het Vertalershuis	71%	62%	68%	77%	74%	66%
Schrijversprogramma buitenland	45%	38%	47%	46%	45%	43%
Jaarlijkse Literaire Vertaaldagen in Amsterdam	78%	62%	76%	79%	86%	7%
Bezoekersprogramma voor buitenlandse uitgevers (Visitors Programme)	36%	31%	24%	44%	38%	34%
Programma's die de zichtbaarheid van vertalers bevorderen	40%	23%	47%	44%	45%	30%
Schwob-website	36%	23%	50%	46%	36%	14%

Tabel 4b: Bekendheid activiteiten / programma's naar taalgebied

	Totaal	Engels	Duits	Spaans	Frans	Noord-Euro-pees	Oost-Euro-pees	Overig
	N=194	N=34	N=32	N=12	N=12	N=14	N=53	N=37
Zomercursussen en andere expertmeetings voor vertalers uit het Nederlands	71%	85%	75%	83%	75%	43%	68%	62%
Vertaalprijzen voor literair vertalers in en uit het Nederlands	74%	94%	88%	67%	83%	64%	66%	57%
Vertegenwoordiging van het fonds op internationale boekenbeurzen	78%	91%	91%	92%	75%	71%	72%	65%
Deskundigheidsbevordering vertalers ism het Expertisecentrum Literair Vertalen en via het Vertalershuis	71%	82%	78%	83%	75%	50%	68%	62%
Schrijversprogramma buitenland	45%	47%	38%	67%	33%	21%	57%	38%
Jaarlijkse Literaire Vertaaldagen in Amsterdam	78%	94%	97%	92%	75%	71%	68%	62%
Bezoekersprogramma voor buitenlandse uitgevers (Visitors Programme)	36%	41%	59%	50%	33%	21%	21%	32%
Programma's die de zichtbaarheid van vertalers bevorderen	40%	47%	66%	67%	50%	14%	28%	27%
Schwob-website	36%	38%	59%	50%	33%	14%	28%	27%

Van andere programma's zoals het **schrijversprogramma buitenland**, het **bezoekersprogramma en fellowship voor buitenlandse uitgevers**, programma's die de **zichtbaarheid** van **vertalers** bevorderen en **Schwob**, is men veel minder goed op de hoogte. De vertalers die wel op de hoogte zijn achten deze activiteiten belangrijk (dat geldt in mindere mate voor Schwob); de tevredenheid over deze activiteiten scoort weer wat lager (zie tabel 3). Het merendeel van de activiteiten richt zich ook meer op de uitgevers en minder direct op de vertaler. De website Schwob.nl richtte zich aanvankelijk op het ontsluiten van wereldliteratuur voor de Nederlandse markt; pas recent is Schwob, in samenwerking met zes Europese partners, uitgebouwd tot een Europees platform.

Opmerkingen en suggesties

Enkele respondenten laten weten geen ervaring te hebben met (een deel van) de activiteiten van het fonds; reis- en verblijfskosten vormen voor hen die in het buitenland wonen de grootste belemmering.

Een aantal vertalers zoekt bijvoorbeeld naar mogelijkheden om een boekenbeurs te kunnen bezoeken; dat wordt belangrijk geacht om professionele contacten te leggen. ("Kan het Letterenfonds voor goedgekeurde vertalers de toegang tot grote beurzen regelen?") Bij de Vertaaldagen wordt gesuggereerd om een evaluatieformulier voor de workshops in te voeren. Wat betreft het aanbod aan cursussen voor vertalers wordt geopperd ook een niet-taalgebonden aanbod te doen dan wel meer cursussen te organiseren, omdat vertalers uit kleine taalgebieden nu veel te weinig aanbod zouden komen. De facto klopt dit niet helemaal, zowel op de Vertaaldagen, door het ELV als binnen bijvoorbeeld de Europese Vertalersfabriek worden workshops en cursussen voor de kleinere taalgebieden georganiseerd. Wel zijn er verhoudingsgewijs méér kleine taalgebieden dan grote.

Een respondent ziet een taak voor het fonds in de ontwikkeling van bijzondere cursussen en programma's voor vertalers, bijvoorbeeld een workshop 'Promoten van het boek dat je graag wilt vertalen', en een workshop over vertaalcontracten ("waar moet ik op letten?"). Overigens vindt op de Vertaaldagen 2014 een experiment langs deze lijnen plaats door ook een workshop 'Spreken in het openbaar' aan te bieden.

Qua promotie in het buitenland wordt de suggestie gedaan meer financiële steun te verlenen voor lokale initiatieven (lezingen in boekhandels en bij literaire instellingen).

Vertalershuis Amsterdam

Vrijwel alle (88%) ondervraagde vertalers zijn op de hoogte van de mogelijkheid om voor een periode van minimaal twee weken tot maximaal twee maanden in het Vertalershuis Amsterdam te wonen en werken aan een vertaling uit het Nederlands waarvoor een vertaalcontract is afgesloten. Dat percentage ligt nog hoger onder vertalers Engels (94%), Duits (91%), Spaans (100%) en uit Noord-Europa (100%). De helft (49%) van de respondenten verbleef ook daadwerkelijk al eens in het Vertalershuis. Met name vertalers Duits (66%) en Oost-Europese vertalers (70%) maakten in hoge mate gebruik van deze verblijfsmogelijkheid.

Duitsland is een belangrijk exportland voor de Nederlandse literatuur met veel vertalingen en vertalers. Ook in Oost-Europa zijn een paar belangrijke exportlanden. Dat houdt in sommige gevallen verband met een afdeling Neerlandistiek aan een buitenlandse universiteit, zoals in Hongarije.

Opvallend is dat slechts 9% van de vertalers Engels gebruik heeft gemaakt van het Vertalershuis. Oorzaak is waarschijnlijk dat een belangrijk deel van deze vertalers in Nederland woont, waarmee nut en noodzaak van een verblijf in Amsterdam vervallen.

De meerderheid van de vertalers is zeer tevreden (4,7) over de mogelijke verblijfsduur (twee weken tot twee maanden). Ook over de dienstverlening en faciliteiten (bibliotheek, computers, e.d) is men zeer tevreden (respectievelijk 4,7 en 4,6). Men vindt het Vertalershuis goed zoals het is, blijkt uit de open antwoorden, alleen wordt de inrichting wat versleten genoemd. (Terzijde, het Vertalershuis wordt in 2014 opgeknapt.)

Activiteiten van het Vertalershuis scoren ook goed (4,2), maar beduidend lager als het gaat om de groep 'zeer tevreden'. De vertalers Engels zijn het minst tevreden (3,7), de Noord-Europese vertalers het meest (4,7).

Opmerkingen en suggesties

Een paar respondenten zouden graag zien dat een vertaler ook zonder vertaalcontract een aantal weken in het Vertalershuis kan verblijven om aan de verbetering van het Nederlands te werken. Een enkele vertaler merkt op dat de verblijfsduur verlengd zou moeten worden, een ander zou juist weer de mogelijkheid van een éénweekverblijf ingevoerd willen zien.

Qua workshops suggereert een respondent om workshops te organiseren 'door de taalgebieden heen', voor vertalers die allemaal dezelfde auteur of hetzelfde boek in verschillende talen vertalen. Ook zou het contact met Nederlandse vertalers nuttig zijn en bevorderd kunnen worden.

Tabel 5: Mate van tevredenheid over Vertalershuis Amsterdam

	Totaal	Engels	Duits	Spaans	Frans	Noord-Europees	Oost-Europees	Overig
Verblijfsduur in het Vertalershuis (minimaal 2 weken en maximaal 2 maanden)	4,7	4,0	4,7	4,8	5,0	5,0	4,9	4,1
Dienstverlening in het Vertalershuis	4,7	4,7	4,6	5,0	4,8	5,0	4,8	4,4
Faciliteiten in het Vertalershuis (bibliotheek, computers, accommodatie et cetera)	4,6	5,0	4,5	5,0	4,5	4,8	4,8	4,4
Activiteiten van het Vertalershuis (vertaalcursussen en andere bijeenkomsten)	4,2	3,7	4,5	4,0	4,3	4,7	4,2	4,0
Gemiddelde 'tevredenheid Vertalershuis Amsterdam'	4,6	4,3	4,6	4,7	4,6	4,9	4,6	4,2

Werking Letterenfonds binnen het internationale literair bedrijf

Tot slot beoordeelden de respondenten een aantal stellingen over de werking van het Nederlands Letterenfonds binnen het internationale literair bedrijf. De buitenlandse vertalers onderschrijven in hoge mate het belang van de promotie van Nederlandse literatuur in het buitenland door het Letterenfonds en noemen het eveneens zeer belangrijk dat het fonds buitenlandse uitgevers ondersteunt bij de introductie van Nederlandse auteurs – zowel financieel via de translation grants als met raad en daad door het organiseren van evenementen in het buitenland.

Het organiseren van cursussen en andere opleidingsmogelijkheden ziet men eveneens als een belangrijke taak van het fonds. Bovendien noemt men de activiteiten van het fonds belangrijk voor de ontwikkeling en deskundigheidsbevordering van vertalers.

Het werk van het fonds wordt belangrijk genoemd voor de carrière van een vertaler: “zeker in het begin van je carrière is continue ondersteuning noodzakelijk. Mijn uitstekende kennis van het land en de boekenwereld in Nederland zou zonder dat niet mogelijk zijn geweest.”

Tabel 6: Stellingen over het Nederlands Letterenfonds

	Totaal	Engels	Duits	Spaans	Frans	Noord-Europees	Oost-Europees	Overig
Het is belangrijk dat het Letterenfonds de Nederlandse literatuur in het buitenland promoot	4,7	4,8	4,7	4,8	5,0	4,9	4,7	4,6
Het is belangrijk dat het Letterenfonds buitenlandse uitgevers ondersteunt bij vertalingen van de Nederlandse literatuur	4,8	4,8	4,7	4,9	4,9	5,0	4,8	4,7
De activiteiten van het Nederlands Letterenfonds zijn belangrijk voor de ontwikkeling en deskundigheidsbevordering van literair vertalers en de kwaliteit van vertalingen	4,5	4,5	4,6	4,7	4,5	4,4	4,6	4,4
Het is belangrijk dat het Letterenfonds cursussen en andere vormen van opleiding organiseert voor vertalers uit het Nederlands in een andere taal	4,5	4,6	4,6	4,7	4,6	4,4	4,6	4,3
Het is belangrijk dat het Letterenfonds evenementen in het buitenland organiseert en internationale uitwisseling ondersteunt	4,6	4,6	4,6	4,6	4,8	4,5	4,7	4,3

Samenvatting

Van de 404 uitgenodigde vertalers van Nederlandse literatuur in andere talen hebben er 194 meegewerkt aan de enquête: bijna 50% heeft gereageerd. Alleen gekwalificeerde vertalers, die 'goedgekeurd' zijn door het Letterenfonds, zijn voor het onderzoek benaderd. Behalve naar informatie, regelingen en activiteiten, is de vertalers ook gevraagd om een aantal vragen over het Vertalershuis Amsterdam te beantwoorden. Het Vertalershuis is een onderdeel van het Letterenfonds en biedt vertalers de gelegenheid enkele maanden in Nederland te werken aan een vertaling. Het fonds verstrekt daartoe een beurs; daarnaast organiseert het Vertalershuis verschillende vertaalcursussen en workshops voor vertalers uit het Nederlands, zowel in Nederland als in het buitenland.

De vertalers zijn regelmatige bezoekers van de website van het fonds en zijn in hoge mate bekend met de buitenlandbrochures; ook waarderen zij de communicatie met de medewerkers van het fonds zeer hoog (4,4 en 4,6) en noemen hen deskundig, servicegericht en efficiënt.

Vertalers van Nederlandse literatuur zijn, net als de uitgevers het meest bekend en het meest tevreden over de promotiebrochures (73% bekend, tevredenheid 4,0). De regeling vertaalsubsidies is voor de meeste vertalers zeer belangrijk (4,8) en 82% van de respondenten is ook tevreden over de uitvoering van deze regeling. Van alle activiteiten hechten de vertalers vooral aan de deskundigheidsbevordering (cursussen), de vertegenwoordiging van het fonds op beurzen en vertaalprijzen voor literair vertalers (belang 4,5 en hoger, tevredenheid 4,1). Programma's als vertaalprijzen zijn vooral bekend in de landen waar een taalgebonden prijs bestaat: Duitsland, Frankrijk en Engeland. Het bestaan en de activiteiten van het Vertalershuis zijn bij het merendeel van de respondenten bekend: 88%. Men is (zeer) tevreden met de verblijfsmogelijkheden en faciliteiten van het Vertalershuis (4,6).

Vertalers van Nederlandse literatuur onderschrijven de stelling dat de promotie-activiteiten (zoals evenementen, aanwezigheid op beurzen e.d.) van het Letterenfonds in het buitenland van belang zijn en noemen de ondersteuning van buitenlandse uitgevers ook belangrijk voor het tot stand komen van vertalingen van Nederlandse literatuur in andere talen. Ook de activiteiten die het fonds ontplooit op het terrein van opleiden en selecteren van gekwalificeerde vertalers wordt als belangrijk gezien.

Bijlage 1: Overzicht taal waarin (hoofdzakelijk) wordt vertaald

	N
Engels	34
Duits	32
Spaans	12
Frans	12
Noord-Europees	
Deens	6
Noors	3
Zweeds	3
Fins	2
Oost-Europees	
Hongaars	10
Tsjechisch	7
Russisch	6
Sloveens	5
Bulgaars	4
Estisch	3
Kroatisch	3
Pools	3
Roemeens	3
Macedonisch	2
Oekraïens	2
Servisch	2
Slowaaks	2
Armeens	1
Overig	
Italiaans	8
Grieks	1
Portugees	5
Turks	4
Afrikaans	5
Hebreeuws	3
Perzisch	2
Hindi	1
Japans	5
Chinees	3
Totaal	194

Summary

In 2013, the Dutch Foundation for Literature commissioned a user satisfaction survey among Dutch authors and literary translators, publishers and advisors who had, in the years 2009-2012, dealt with grants or subsidies from the Dutch Foundation. The survey was carried out by independent research agency IVA Onderwijs, and the outcome was published on the website of the Dutch Foundation for Literature as *Gebruikersonderzoek 2009-2012*.

In May 2014 this initial survey was followed up with a questionnaire sent to foreign publishers, and to approved translators of Dutch literature¹. This survey was also carried out by IVA Onderwijs.

The survey aimed to establish the degree of familiarity with, and appreciation for, the communication, subsidies and programmes and activities of the Dutch Foundation for Literature. In addition, the survey aimed to establish how much value respondents attached to the subsidies and activities and, more in general, how they saw the role of the Dutch Foundation for Literature in (international) literature or book industry.

The surveys for foreign publishers and translators differed, with each being asked about those sources of information, subsidies and activities that targeted them specifically or that affected them directly or indirectly.

For instance, translators were asked about the *Vertalershuis Amsterdam/Amsterdam Translator's House*, which is part of the Dutch Foundation for Literature. The *Translator's House* enables translators to spend time in the Netherlands to work on a translation with financial support from the Dutch Foundation for Literature. The *Translator's House* also organises courses and workshops for translators from Dutch, both in the Netherlands and abroad.

All questions started by asking the respondents if they were familiar with the information channels, subsidies or activities of the Dutch Foundation for Literature. If a respondent indicated familiarity with a subject, he or she was asked to rate its relevance and satisfaction. The rating scores of the three rating systems applied ran from 1 to 5.

This report presents the outcome of the survey among translators of Dutch literature. The outcome of the survey among foreign publishers is published in English.

Only qualified translators on the list of approved translators were approached for the survey. While the Dutch Foundation for Literature does not generally fund this group of respondents directly, these literary translators are evidently of great importance for the dissemination of Dutch literature. They often play an important role by suggesting books to foreign publishers, and by being involved in promotion activities of the Dutch Foundation for Literature. Without these qualified translators, Dutch authors and their publishers would not be able to cross the borders.

The questionnaire was sent by email to 404 translators of Dutch literature and their participation in the survey was considerable with a response rate of almost 50% (194 respondents).

Translators regularly visited the website of the Dutch Foundation for Literature and were very familiar with the promotion brochures such as the *10 Books*; they also rated their communications with staff of the Dutch Foundation for Literature as very high (4.4 and 4.6), referring to them as expert, service-oriented and efficient.

Like the publishers, translators of Dutch literature were most familiar and most satisfied with the promotion brochures (73% familiarity, satisfaction 4.0). The translation grants were considered very important by most translators (4.8) and 82% of respondents were happy with the implementation of this scheme. Of all activities, the translators attached the greatest value to expertise promotion (courses), representation of the foundation at international book fairs, and the translation awards for literary translators (importance 4.5 and higher, satisfaction 4.1). Familiarity with programmes such as the translation awards was highest in countries where language-specific translation prizes are being awarded, namely in Germany, France and England. The majority of all respondents knew about the *Amsterdam Translator's House* and its function: 88%. They were satisfied to very satisfied with the accommodation options and facilities offered by the *Translator's House* (4.6).

Translators of Dutch literature agreed with the statement that the promotion activities (such as events, presence at international book fairs etc.) of the Dutch Foundation for Literature abroad are important, saying that support of foreign publishers is also important to ensure translation of Dutch literature into other languages. The Foundation's activities to optimise the education, training and selection of qualified translators were also regarded as important.

¹ The Dutch Foundation for Literature grants subsidies to foreign publishers for translations of Dutch literature in all genres, on condition that the translator features on the List of Approved Translators. To qualify for inclusion on the list, translators must successfully complete a trial translation.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

niederländische stiftung für literatur
fondation néerlandaise des lettres
fundación neerlandesa de letras
fondazione nederlandese per la letteratura
fundação neerlandesa de letras
nederlânsk letterenfûns
المؤسسة الهولندية لدعم الآداب
荷兰文学基金会

Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam

Postbus 16588
1001 RB Amsterdam

t +31 (0)20 520 73 00
f +31 (0)20 520 73 99
post@letterenfonds.nl
www.letterenfonds.nl

www.vertalingendatabase.nl
www.schwob-books.eu
www.vertalershuis.nl

Colofon

Gebruikersonderzoek buitenland: vertalers
van Nederlandse literatuur in andere talen

Onderzoek
IVA Onderwijs, Tilburg

Vertaling samenvatting / summary
Jacqueline Barnett
Ontwerp
Kummer & Herrman, Utrecht

© Nederlands Letterenfonds, december 2014.
Volledige of gedeeltelijke overname is alleen
toegestaan met bronvermelding.